

KREU 2

ZOTI SI TRINI

O At, shpresa ime;
O Bir, streha ime;
O Shpirt i Shenjtë, mburoja ime;
Trini e shenjtë, lavdi më ty.

Lutje e shën Joanikut

O Trini e panisshme dhe e pakrijuar,
Njësi e pandarë, tre dhe një,
At, Bir dhe Shpirt, Perëndi i vetëm,
pranoje këtë himn nga buzë prej balte,
si nga gojë të zjarra.

Nga Triodi

Zoti si dashuri e ndërsjelltë

"Besoj në një Perëndi"; kështu pohojmë në fillim të Besores. Por pastaj menjëherë vazhdojmë duke thënë shumë më tepër sesa kjo. Besoj, vijojmë, në një Perëndi që është njëkohësisht tre, At, Bir dhe Shpirt i Shenjtë. Brenda Zotit ka diferencim të vërtetë por edhe unitet të vërtetë. Zoti i të krishterëve nuk është vetëm një njësi por një harmoni, jo vetëm unitet por edhe bashkësi. Brenda Zotit ka diçka të ngjashme me "shoqërinë". Nuk është një person i vetëm, që do vetëm vetveten, nuk është një njësi që vetekziston ose "Njëri". Është bashkimi i të treve; tre persona të barabartë, ku secili banon brenda dy të tjerëve me fuqinë e një lëvizjeje të pandërprerë të dashurisë së ndërsjelltë. *Amo ergo sum*, "Dashuroj, prandaj dhe jam": titulli i poemës së Kathleen Raine mund të shërbejë si një model për Zotin Trini të Shenjtë. Diçka që Shekspiri thotë në lidhje me dashurinë e dy njerëzve mund të interpretohet gjithashtu edhe me dashurinë hyjnore të Tre të përjetshëmve:

*Kështu dashuronin, sikur dashuria brenda çiftit
të mos kishte veçse tek njëri thelbin.
Te dy të ndryshëm megjithatë të pandarë.
Atje, brenda dashurisë numri ishte i vdekur.*

Qëllimi final i Udhës shpirtërore është që ne njerëzit të bëhemi pjesë e asaj bashkëlidhjeje trinike (*perihórisis*), të rrëmbyer krejtësisht përmes qarkut të dashurisë që ekziston brenda Zotit. Kështu iu lut Krishti Atit të tij, natën para kryqëzimit: "Që të gjithë të jenë një, sikundër ti o At je tek unë edhe ata të jenë një tek ne" (Joani 17:21).

Përse të besojmë se Zoti është tre? Nuk është më e lehtë të besojmë në unitetin hyjnor, ashtu si edhe hebrenjtë dhe muhamedanët? Pa dyshim që është e lehtë. Dogma trinike qëndron para nesh si një sfidë, si një "pikë e vështirë" në kuptimin e drejtpërdrejtë, sipas fjalëve të Vladimir Lossky-t, "ajo është një kryq për mënyrat e mendimit njerëzor" dhe kërkon nga ne një akt rrënjësor të pendesës (*metánoia*) - jo vetëm një shenjë pëlqimi formal, por një ndryshim të vërtetë të mendjes dhe të zemrës.

Përse pra të besojmë në Zot si Trini? Në kreun e kaluar pamë, se dy mënyrat që mund të na ndihmojnë më tepër për t'u futur në misterin hyjnor janë: të pohojmë se Zoti është *personal* dhe se Zoti është *dashuri*. Tani që të dyja këto njohuri kushtëzojnë pjesëmarrje dhe ndërsjellje. Së pari një "person" nuk është aspak e njëjta gjë me një "individ". Të veçuar, të pavarur - askush nga ne nuk është një person i mirëfilltë, por thjesht një individ, një njësi e thjeshtë ashtu siç shënohet në regjistrimin e popullatës. Egocentriteti është vdekja e personalitetit të vërtetë. Secili bëhet person i vërtetë vetëm kur është në lidhje me persona të tjerë, kur jeton për ta dhe brenda tyre. Nuk mund të ekzistojë njeri, ashtu siç shumë drejt kanë thënë, në qoftë se nuk komunikojnë të paktën dy njerëz. E njëjta gjë është e vërtetë, së dyti, edhe për dashurinë. Dashuria nuk mund të ekzistojë së vetmi por kushtëzon tjetrin. Vetëdashja është mohim i dashurisë. Ashtu si Charles Williams tregon me një mënyrë kaq shkencore në novelën e tij *Zbritja në Ferr*, vetëdashja është ferr; sepse në analizë të fundit, vetëdashja dëfton fundin e çdo gëzimi dhe çdo domethënieje. Ferr nuk janë njerëzit e tjerë; ferr është vetja ime, kur është e shkëputur nga të tjerët në egocentrizëm.

Zoti është shumë më i mirë nga më e mira që dimë për veten tonë. Nëse një nga pjesët përbërëse më të çmuara në jetën njerëzore është marrëdhënia e "Unë - Ti", atëherë nuk na mbetet gjë tjetër veçse vetë këtë lidhje t'ia atribuojmë, deri diku, qenies së përjetshme të vetë Zotit. Dhe pikërisht kjo është ajo që do të thotë dogma e Trinisë së Shenjtë. Në brendësinë e jetës hyjnore, para gjithë shekujve Zoti e njeh veten e tij si "Unë dhe Ti", në mënyrë të trefishtë dhe gëzohet vazhdimisht me këtë njohje. Të gjitha, pra, sa nënkuptohen nga aftësitë e pakta arsyetuese të personit njerëzor dhe të dashurisë njerëzore, ato i pohojmë gjithashtu dhe për Zotin - Trini, duke shtuar

se në lidhje me të këto gjëra kanë kuptim pafundësisht më tepër sesa çdo gjë që mund të përfytyrojmë.

Personalitet dhe dashuri do të thotë jetë, lëvizje, zbulim. Si rrjedhojë dogma trinike do të thotë se duhet t'a mendojmë Zotin me terma më tepër dinamikë se sa statikë. Zoti nuk është vetëm palëvizshmëri, qetësi, përsosje e pandryshueshme. Për shëmbëlltyrat që do të na tregonin Zotin trinik, duhet të vërejmë më tepër veriun, ujin që vërshon, flakët e zjarrit që nuk pushojnë kurrë. Për Trininë ka ekzistuar gjithmonë një analogji e goditur: ajo me tre pishtarët që digjen në një flakë të vetme. *Fjalët e urta të etërve të shkretëtirës* na thonë se një vëlla erdhi për të biseduar me at Josifin e Panefosë. "Uratë, - tha vizitori, duke matur fuqinë time ruaj një rregull të thjeshtë me lutjen dhe agjërimin, studim dhe qetësi, dhe me sa mundem e mba veten të pastër nga mendimet. Çfarë mund të bëj më tepër?" Në përgjigje të kësaj at Josifi u ngrit në këmbë me duart e hapura drejt qiellit; gishtërinjtë e tij u bënë si dhjetë pishtarë të flakëruar. Dhe plaku i tha vëllait: "Nëse dëshiron, mund të bëhesh i tëri si një flakadan". Në qoftë se ky imazh i flakës së gjallë na ndihmon të kuptojmë natyrën e njeriut në kulmin e saj, a nuk mund të përshtatet kjo edhe për Zotin? Të tre personat e Trinisë janë "tërësisht si një flakë".

Por si përfundim pamja më pak çorientuese do të gjendet jo në botën natyrore, jashtë nesh, por në zemrën e njeriut. Analogjia më e goditur është ajo me të cilën filluam: përvoja që kemi kur interesohemi me pasion për një person tjetër dhe kur shohim se dashuria jonë gjen përgjigje.

Tre persona në një esencë

"Unë dhe Ati jemi një", - tha Krishti (Joani 10:30). Çfarë nënkuptonte?

Për të kërkuar një përgjigje shohim fillimisht tek dy të parët nga shtatë Sinodet Ekumenike, ose "këshillat e përbotshme": në Sinodin e Nikesë (viti 325), në sinodin e parë të Kostandinopojës (381), dhe në Besoren që formuluan këto sinode. Pohimi thelbësor dhe vendimtar i Besores është se Jezu Krishti është "Perëndi i vërtetë prej Perëndie të vërtetë", "një në esencë" ose "i bashkëqenshëm" (*homoousios*) me Atin Perëndi. Me fjalë të tjera, Jezu Krishti është i barabartë me Atin: është Zot me të njëjtin kuptim që Ati është Zot, dhe megjithatë nuk janë dy zotë por një. Duke shtjelluar këtë mësim, etërit grekë të fundshekullit të katërt thanë të njëjtat gjëra për Shpirtin e Shenjtë: është gjithashtu Zot i vërtetë, "një në esencë" me Atin dhe me Birin. Por, megjithëse Ati, Biri dhe Shpirti i Shenjtë janë një Zot i vetëm, prapëseprapë secili prej tyre

përjetësisht është një person, një qendër e spikatur e individualitetit të ndërgjegjshëm. Si rrjedhojë, Zoti trinik duhet të përshkruhet si "tre persona në një esencë". Përjetësisht ekziston tek Zoti bashkim i vërtetë, i kombinuar vërtetësisht me diferencim personal: termi "esencë", "substancë" ose "qenie" (*ousía*) tregon bashkimin, ndërsa termi "person" (*hypóstasis, prósopon*) tregon diferencimin. Le të përqijemi të kuptojmë se çfarë nënkuptohet me këtë gjuhë disi të pakuptueshme, përse dogma e Trinisë së Shenjtë është jetësore për shpëtimin tonë.

Ati, Biri dhe Shpirti janë një në esencë jo thjesht me kuptimin se që të tre janë gjedhe të të njëjtit grup a kategorie të përgjithshme, por në kuptimin se formojnë një realitet të vetëm, unik dhe të veçantë. Në këtë pikëpamje ka një ndryshim të rëndësishëm midis kuptimit, sipas të cilit tre personat hyjnorë janë një dhe kuptimit tek i cili tre persona njerëzorë nuk mund të përcaktohen si një i vetëm. Tre personë njerëzorë, Pjetri, Jakovi dhe Joani hyjnë në të njëjtën kategori të përgjithshme "njeri". Por ama sado ngushtë që të bashkëpunojnë, secili ruan vullnetin dhe energjinë e tij, duke vepruar sipas fuqisë së mëvetësishme të iniciativës së tij. Përmbledhtaz janë tre burra dhe jo një i tillë. Por në rastin e tre personave të Trinisë, nuk ndodh e njëjta gjë. Ka dallim, por kurrë ndarje. Ati, Biri dhe Shpirti, - kështu pohojnë shenjtorët, duke ndjekur dëshminë e Shkrimeve - kanë vetëm një vullnet dhe jo tre, vetëm një energji dhe jo tre. Askush nga të tre nuk vepron kurrë veças, pa dy të tjerët. Nuk janë tre zotë, por një Zot.

Por megjithëse të tre personat nuk veprojnë veças nga njëri- tjetri, tek Zoti ka diferencim të vërtetë ashtu si dhe harmoni të veçantë. Nga përvoja që kemi për Zotin në ecurinë e jetës sonë, ndërsa shohim se të tre veprojnë përherë bashkë, megjithatë dimë se secili vepron brenda nesh në mënyrë të veçantë. E ndjejmë Zotin si tre brenda në një, dhe besojmë se ky diferencim i trefishtë në energjinë e jashtme të Zotit reflekton një diferencim të trefishtë në jetën e tij të brendshme. Vetitë dalluese midis tre personave duhet të shihen si një ndryshim i përjetshëm që ekziston brenda natyrës së vetë Zotit; dhe jo si lidhje vetëm me veprimtarinë e saj të jashtme mes botës. Ati, Biri dhe Shpirti nuk janë vetëm "mënyra" ose "dëshira" të hyjnisë, nuk janë vetëm maska që i vë për një farë kohe gjatë shkëmbimeve të tij me krijesën dhe pastaj i braktis. Përkundrazi janë tre personë të barabartë dhe të bashkëpërjetshëm. Një at njerëzor është më i madh se fëmija e tij, por kur flasim për Zotin si "At" dhe "Bir" nuk duhet t'i interpretojmë termat në mënyrë literale. Pohojmë për Birin: "Nuk ka ekzistuar kohë, gjatë së cilës ai të mos ketë qënë". Dhe njësoj flasim dhe për Shpirtin.

Secili nga të tre është Zoti i plotë dhe i përsosur. Askush nuk është më shumë a më pak Zot nga të tjerët. Secili zotëron jo një të tretën e hyjnisë, por të gjithë hyjninë në tërësinë e saj, por secili jeton dhe është hyjnia vetë me mënyrën e vet të karakteristike dhe personale. Duke theksuar këtë harmoni trinike brenda diversitetit shën Grigori i Nisës shkruan:

Gjithçka që është Ati, e shohim të zbuluar tek Biri, gjithçka që janë të Birit, janë gjithashtu edhe të Atit. Sepse i gjithë Biri banon brenda Atit dhe ka të gjithë Atin që banon brenda tij. Biri që ekziston gjithmonë brenda Atit nuk mund të ndahet kurrë nga ai, as Shpirti mund të ndahet ndonjëherë nga Biri, i cili vepron në çdo gjë nëpërmjet Shpirtit. Ai që pranon Atin, pranon njëkohësisht dhe Birin dhe Shpirtin. Është e pamundur të përfytyrojmë çfarëdolloj ndarjeje a shpëputjeje midis tyre: nuk mund t'a mendojmë Atin të ndarë nga Biri, as të ndajmë Shpirtin nga Biri. Midis të treve ka një pjesëmarrje dhe një diferencim që është tej fjalëve dhe të kuptuarit. Dallimi midis personave nuk dëmton të qenurit unik të natyrës dhe as njësia pjesëmarrëse e esencës çon në një ngatërrim midis veçorive dalluese të personave. Mos u çudit që do të flasim për hyjninë si të ishte njëkohësisht e unifikuar dhe e diferencuar. Duke përdorur gjëgjëza shohim një ndryshim të çuditshëm dhe paradoksal mes unitetit, dhe bashkim mes diferencimit.

“Duke përdorur gjëza...”: shën Grigori përpiqet të theksojë me ngulm, se dogma trinike është “paradoksale” dhe ndodhet “tej fjalëve dhe të kuptuarit”. Është diçka që na është zbuluar nga Zoti dhe jo diçka që u provua nga llogjika jonë. Mund t’a përmendim tërthorazi me gjuhën njerëzore, por nuk mund t’a shpjegojmë plotësisht. Mundësitë tona arsyetuese janë një dhuratë e Zotit dhe duhet t’i shfrytëzojmë që të gjitha; por duhet të njohim caqet e tyre. Trinia nuk është një teori filozofike por Zoti i gjallë që adhurojmë dhe kështu mbërrijmë në një pikë ku afrohem drejt Trinisë, ku argumentimi dhe analiza duhet t’ua lëshojnë vendin lutjes së heshtur. “Le të heshtë çdo trup i vdekshëm dhe le të qëndrojë me frikë dhe tmerr” (Mesha e shën Jakovit).

Veçori personale

Personi i parë i Trinisë, Ati-Perëndi, është "kroi" i Hyjnisë, burimi, shkakut ose pikënisja e prejardhjes për dy personat e tjerë. Është lidhja e bashkimit midis të treve: ka një Zot sepse ekziston një At. "Bashkimi është Ati, nga i cili dhe drejt të cilit renditja e personave përkthehet kursin e saj" (Shën Grigor Teologu). Nga të dy personat e tjerë secili përcaktohet me terma, sipas lidhjes së tyre me Atin: Biri "lindet" nga Ati, Shpirti "buron" nga Ati. Në Perëndimin latin, zakonisht besohet se Shpirti rrjedh "nga Ati dhe nga Biri" dhe fjala *filioque* ("dhe nga Biri") është shtuar në tekstin latin të Besores. Ortodoksia e konsideron *filioque*-n jo

vetëm si një shtesë të papërgjegjshme - sepse depërtoi në Besore pa pëlqimin e Lindjes së krishterë - por beson gjithashtu se dogma e "burimit të dyfishtë", siç thuhet rëndom, është teologjikisht e pasaktë, dhe shpirtërisht e dëmshme. Në pajtim me etërit grekë të shekullit të katërt, mësimet e të cilëve kisha ortodokse ndjek gjer më sot, Ati është burimi i vetëm dhe truall i bashkimit brenda Hyjnisë. Duke konsideruar Birin si burim, njësoj me Atin, ose në kombinim me të, krijojmë rrezikun e një ngatërrimi në veçoritë dalluese të personave.

Personi i dytë i Trinisë është Biri i Perëndisë, "Fjala" e tij (*Logos*). Duke folur në këtë mënyrë për Zotin si Bir dhe At, duhet menjëherë të nënkuptojmë një lëvizje të ndërsjelltë dashurie, si ajo që pamë më sipër. Si rrjedhojë, para gjithë shekujve, vetë Zoti, si Bir, në bindje dhe dashuri birërore i jep Zotit-At të qënurit që Ati me vetëvendosje atërore lind. Ati na zbulohet brenda dhe nëpërmjet Birit: "Unë jam Udhë, e Vërteta dhe Jeta; askush nuk vjen tek Ati, veçse nëpërmjet meje" (Joani 14:6). Ai është që lindi në tokë si njeri nga Virgjëresha Mari, në qytetin e Betlehemit. Por si Fjalë e Zotit punon gjithashtu edhe para Mishërimit. Ai është zanafilla e renditjes dhe e qëllimit që përshkon të gjitha sendet duke i tërhequr në një bashkim me Zotin dhe duke e shndërruar kështu gjithësinë në një "kozmos", në një tërësi harmonike dhe të njësuar. Krijuesi-Fjalë çdo krijese i ka dhënë fjalë të qenësishme (*logos*), ose fillim i brendshëm, gjë që e veçon plotësisht dhe që njëkohësisht e tërheq dhe e udhëheq drejt Zotit. Detyra jonë njerëzore si zejtarë a prodhues është t'a dallojmë këtë *fjalë* që banon në çdo send dhe t'a lëmë të shfaqet; të mos përpiqemi të sundojmë por të bashkëveprojmë.

Personi i tretë është Shpirti i Shenjtë, "era" ose "fryma" e Zotit. Ndërsa e marrim me mend pamjaftueshmërinë e klasifikimeve të sakta, mund të themi ndofta se Shpirti është Zoti *brenda nesh*, Biri është Zoti *me ne*, dhe Ati, Zoti *mbi ne ose tej nesh*. Ashtu si Biri na tregon Atin, kështu edhe Shpirti na tregon Birin, duke e paraqitur tek ne. Por lidhja është e ndërsjelltë. Shpirti na prezanton Birin, por Biri është ai që na dërgon Shpirtin (Shënojmë se ka një dallim midis "të buruarit të përjetshëm" të Shpirtit dhe "dërgimit të tij në botë". Shpirti dërgohet në botë, brenda në kohë, nga Biri, por, përsa i përket prejardhjes së tij brenda jetës së përjetshme të Trinisë, shpirti buron vetëm nga Ati).

Duke cilësuar secilin nga të tre personat, Sinesi i Kirinës shkruan:

- Gëzohu o At, burim i Birit,
- O Bir, shëmbëllesë e Atit;
- O At, truall ku qëndron Biri,
- O Bir, vula e Atit;

O At, fuqia e Birit,
O Bir, bukuria e Atit;
O Shpirt i pastër, lidhje midis Atit dhe Birit.
Dërgo, o Krisht shpirtin, dërgo
Atin në shpirtin tim;
Njome zemrën time të zhuritur me këtë vesë,
më e mira nga gjithë dhuratat e tua.

Përse të flasim për Zotin si At dhe Bir dhe jo si Nënë dhe Bijë? Vetë Hyjnia nuk ka as gjini mashkullore e as gjini femërore. Megjithatë karakteristikat gjinore të njeriut si mashkull dhe femër pasqyrojnë, në pikën më të lartë dhe më të vërtetë, një aspekt të jetës hyjnore, prapëseprapë tek Zoti nuk ka asnjë element gjinie. Si rrjedhojë, kur flasim për Zotin si At, nuk flasim me kuptim literal por simbolikisht. Po përse duhet të jenë simbolet mashkullore dhe jo femërore? Përse t'a thërrasim Zotin "ai" dhe jo "ajo"? Në të vërtetë, disa herë të krishterët i kanë dhënë "gjuhë nënë" Zotit. Afrati, një nga Etërit e parë sirianë, flet për dashurinë e besimtarit ndaj "Perëndisë At të tij dhe Shpirtit të Shenjtë Nënë të tij", ndërsa në perëndimin mesjetar, shohim Lady Julian e Norwich-ut duke pohuar: "Zoti ngazëllet që është Ati ynë dhe Zoti ngazëllet që është Nëna jonë". Por këto janë përjashtime. Pothuaj gjithmonë simbolizmi që është përdorur për Zotin nga Bibla dhe brenda adhurimit të kishës ka qënë i gjinisë mashkullore.

Nuk mund të provojmë me argumente se përse është kështu; megjithatë mbetet një fakt në përvojën tonë të krishterë, se Zoti ka vënë vulën e vet mbi disa simbole dhe jo mbi të tjerë. Simbolet nuk i zgjedhim ne por na janë zbuluar dhe na janë dhënë. Një simbol mund të vërtetohet, të bëhet objekt lutjeje - por jo të "provohet" logjikisht. Por këta "simbole të dhënë", ndërsa nuk mund të provohen nuk janë aspak arbitrare. Ashtu si simbolet në mite, në letërsi dhe në art, simbolet tona fetare depërtojnë në thellësitë e rrënjëve të fshehura të qenies sonë dhe nuk mund të ndryshojnë pa pasoja serioze. Në qoftë se, për shembull do të themi: "Nëna jonë që je në qiej", në vend të "Ati ynë", nuk do të tjetërsonim vetëm një pjesë të rastësishme të një figurshmërie, por do të zëvendësonim krishtërimin me një lloj të ri feje. Një Nënë Perëndeshë nuk është Zoti i kishës së krishterë.

Po përse duhet që Zoti të jetë një shoqëri tre personash hyjnorë, as më shumë e as më pak? Përsëri këtë nuk mund t'a provojmë nga pikëpamja llogjike. Triniteti i Zotit është diçka e dhënë apo e zbuluar tek ne përmes Shkrimit, Traditës së trashëguar apostolike, dhe në përvojën e shenjtoreve gjatë shekujve. Ajo që duhet të bëjmë është të vërtetojmë këtë fakt të dhënë brenda jetës sonë të lutjes.

Cili është saktësisht, ndryshimi midis "lindjes" së Birit dhe "burimit" të Shpirtit? "Mënyra e lindjes dhe mënyra e burimit është e pakuptueshme, thotë shën Joani i Damaskut. Na kanë thënë se ka një ndryshim midis lindjes dhe burimit, por nuk e kuptojmë fare se cila është natyra e këtij ndryshimi". Nëse Joani i Damaskut pohonte habinë e tij, aq më tepër ne e kemi këtë të drejtë. Termat "lindje" dhe "burim" janë shenja konvencionale për një realitet tej perceptimit të trurit tonë. "Arsyetimi ynë është i dobët dhe gjuha jonë akoma më e dobët", vëren shën Vasili i Madh. "Është më e kollajtë të masësh gjithë detin me një kupë të vogël, sesa të rrokësh madhësinë e papërshkrueshme të Zotit me mendjen e njeriut". Por, ndërsa nuk mund të shpjegohen plotësisht këto shenja (siç thamë), ato mund të vërtetohen. Në takimin tonë me Zotin gjatë lutjes *dimë* se Shpirti nuk është njësoj me Birin, madje dhe nëse nuk mundim t'a përcaktojmë saktësisht me fjalë se cili është ndryshimi.

Dy duart e Zotit

Le të përpiqemi të ilustrojmë doktrinën trinike duke parë modele trinike në historinë e shpëtimit dhe në jetën e lutjes sonë. Të tre personat, siç pamë më sipër, punojnë përherë bashkë dhe kanë një vullnet dhe një energji. Shën Irineu flet për Birin dhe Shpirtin, si "dy duart" e Zotit-At; dhe në çdo akt krijues dhe shenjtëruës, Ati vë njëkohësisht në përdorim të dyja "duart". Shkrimi dhe adhurimi japin shembuj të përsëritur për këtë:

1. *Krijimi*. "Prej Fjalës së Zotit u krijuan qiejt, prej frymës së gojës së tij çdo trup qiellor (Psalmët 32:6). Ati-Zot krijon me "Fjalën" (personi i dytë) dhe me "Frymën" ose Shpirtin (personi i tretë). Të "dy duart" e Atit punojnë së bashku për t'i dhënë trajtë gjithësisë. Për *Logos*-in thuhet se "të gjitha u bënë me anën e tij" (Joani 1:3, shih tek Besorja, "... që nëpërmjet tij u bënë të gjitha"); për Shpirtin thuhet se "mbulonte" ose "endej përmbi ujërat" (Gjeneza 1:2). Të gjitha krijesat kanë vullnë e Trinisë.

2. *Mishërimi/Trupëzimi*. Në Ungjëllezim Ati dërgon Shpirtin e Shenjtë tek Virgjëresha e Përmbibekuar Mari, dhe ajo zë Birin e përjetshëm të Perëndisë (Lluka 1:35). Si rrjedhojë marrja e natyrës njerëzore nga Zoti është vepër trinike. Shpirti dërgohet nga Ati për të sendërtuar praninë e Birit brenda barkut të Virgjëreshës. Trupëzimi, duhet të shtojmë, nuk është vetëm vepër e Trinisë por gjithashtu vepër e vullnetit të lirë të Marisë. Zoti priste pëlqimin e vullnetshëm të saj që u shpreh me fjalët "Ja, shërbëtorja e Zotit; u bëftë tek unë sipas fjalës sate." (Lluka 1:38); dhe nëse ky pëlqim nuk do të ishte dhënë, Maria

nuk do të ishte bërë Mëma e Zotit. Hiri hyjnor nuk e shkatërron lirinë e njeriut por e ripohon.

3. *Pagëzimi i Krishtit.* Në traditën ortodokse ky konsiderohet zbulim i Trinisë. Zëri i Atit nga qielli dëshmon për Birin duke thënë: "ky është biri im i dashur, të cilin e kam pëlqyer"; dhe në atë çast Shpirti i Shenjtë me pamjen e një pëllumbi zbret nga Ati dhe prehet tek Biri (Mattheu 1:16 - 17). Kështu këndon kisha ortodokse ditën e Ujit të Bekuar (6 janar), kremtimi i Pagëzimit të Krishtit:

*Në Jordan kur pagëzoheshe, o Zot,
adhurimi i Trinisë u shfaq;
se zëri i prindit të dëshmonte duke të quajtur
Birin e tij të dashur
dhe Shpirti në trajtë pëllumbi
e pohonte vërtetësinë e fjalës.
O Krisht Perëndi, që u shfaqe dhe ndriçon botën,
Lavdi tek ty.*

4. *Shpërfytyrimi i Krishtit.* Edhe kjo është gjithashtu një ngjarje trinike. Midis të tre personave, ashtu si edhe në pagëzim, është e njëjta lidhje. Ati dëshmon nga qielli: "ky është biri im i dashur, që e pëlqeva; atë dëgjoni" (Mattheu 17:5), ndërsa, ashtu si më parë Shpirti zbret tek Biri, këtë herë zbret si një re drite (Lluka 19:34). Ashtu siç pohojmë në një nga himnet për këtë të kremte (6 gusht):

*Dritë e pandryshuar, o Fjalë,
prej dritës së Atit të palindur,
me dritën tënde që u shfaq sot në Thabor,
pamë Atin si dritë,
dhe Shpirtin si dritë,
që ndriçon gjithë krijesën.*

5. *Lutja e Eukaristisë.* I njëjti model trinik që shfaqet në Ungjillëzim, në Pagëzim dhe në Shpërfytyrim, paraqitet njësoj dhe në çastin kulmor të Eukaristisë, në thirrjen e Shpirtit të Shenjtë (*epiklisis*). Me fjalë që i drejtohen Atit, prifti meshues thotë në Meshën e shën Joan Gojartit:

*Të blatojmë edhe këtë therore shpirtërore e të pagjakshme dhe lypim prej Teje, të lutemi e të përulemi: dërgo Shpirtin tënd të Shenjtë mbi ne dhe mbi këto dhurata që ndodhen përpara.
Dhe bëje këtë bukë, Trup të çmuar të Krishtit tënd.*

*Dhe atë që është në këtë kupë, bëje gjak të çmuar të Krishtit tënd,
Duke i ndryshuar me anën e Shpirtit tënd të Shenjtë.*

Ashtu si në Ungjillizim, kështu edhe në shtrirjen e Trupëzimit të Krishtit në Eukaristí, Ati dërgon Shpirtin e Shenjtë, për të theksuar praninë e Birit në dhuratat e gjithëshenjtëruara. Si gjithmonë edhe këtu të tre personat e Trinisë punojnë së bashku.

Duke iu lutur Trinisë

Ashtu siç ka një strukturë trinike në lutjen e Eukaristisë, kështu ndodh gjithashtu në të gjitha lutjet e kishës. Lutjet fillestare që përdoren nga ortodoksët në lutjet e tyre të përditshme çdo mëngjes dhe mbrëmje, kanë një frymë të qartë trinike. Janë kaq familjare këto lutje dhe përsëriten kaq shpesh, saqë është e lehtë të mos vëmë re karakterin e tyre të vërtetë, që është lavdërimi i Trinisë së Shenjtë. Fillojmë duke pohuar Zotin - tre në një - teksa bëjmë shenjën e Kryqit me fjalët:

Në emër të Atit, dhe të Birit, dhe të Shpirtit të Shenjtë.

Kështu fillimin e çdo date të re, e vëmë nën mburojën e Trinisë. Pastaj themi, "Lavdi më ty, o Perëndia ynë, lavdi më ty" - ditë e re çelet me frymë kremtimi, gëzim, falënderim. Vijon një lutje për Shpirtin e Shenjtë, "O Mbret qiellor..." pastaj përsërisim tre herë:

*Shenjt Perëndi,
Shenjt i fuqishëm,
Shenjt i pavdekshëm,
mëshirona.*

Fjala e trefishtë "shenjt" na sjell ndërmend himnin "Shenjt, shenjt, shenjt", që kënduan Serafimet në vegimin e Isaias (Isaia 6:3), dhe të katër gjallorët zbulues në Zbulesën e shën Joan Teologut (Zbulesa 4:8). Tek fjala "shenjt" që përsëritet tre herë, ekziston një lutje e të Tre të përjetshmëve. Kjo pasohet në lutjet tona të përditshme, nga fraza më e shpeshtë liturgjike, "Lavdi Atit, dhe Birit, dhe Shpirtit të Shenjtë". Këtu, mbi të gjitha, gjatë lutjes duhet t'i ruhem intimitetit i cili mund të na çojë në bezdi. Çdo herë që përdoret kjo frazë, është jetësore të rikujtojmë domethënien e saj të vërtetë, që është lavdërimi i Trinisë. *Lavdërimi* pasohet nga një lutje tjetër ndaj tre Personave:

Trini e Tërëshenjtë, mëshirona;

*O Zot, falna mëkatet tona,
O Zot i madh, ndjeji paudhësitë tona;
O i Shenjtë, vështro dhe shëro sëmundjet tona,
për emrin tënd.*

Në këtë mënyrë vazhdojmë lutjet tona të përditshme. Në çdo hap nënkuptohet apo shprehet qartë një strukturë trinike, një shpallje e Zotit si një brenda në tre. Mendojmë Trininë, i drejtohem Trinisë, e thithim atë bashkë me frymën.

Një dimension trinik ekziston gjithashtu dhe në Lutjen e Jezuit, një nga lutjet ortodokse më të shkurtra, por më të dashura, një "lutje shigjetë" që praktikohet edhe kur punojmë, edhe kur prehem. Në trajtën më të rëndomtë është:

O Zot Jezu Krisht, Bir i Perëndisë, mëshirë mua mëkatarin.

Në pamjen e jashtme, kjo është një lutje që i drejtohet personit të dytë të Trinisë, Zotit Jezu Krisht. Por dy personat e tjerë janë gjithashtu të pranishëm, pavarësisht se nuk i emërojmë. Sepse, duke folur për Jezuin si "Bir i Perëndisë", nënkuptojmë Atin e tij. Edhe Shpirti përfshihet gjithashtu në lutjen tonë, përderisa "askush nuk mund të thotë se Jezui është Zot, veçse me anën e Shpirtit të Shenjtë" (1 Korinthianët 12:3). Lutja e Jezuit nuk ka vetëm në qendër të saj Krishtin, por është dhe trinike.

Duke jetuar Trininë

"Lutja është veprim" (Tito Colliander). "Çfarë është lutja e pastër? Është lutje që është e shkurtër në fjalë por e pasur në veprime. Sepse në qoftë se veprimet e tua nuk i tejkalojnë lutjet e tua, atëherë ato janë fjalë të thjeshta dhe fara e duarve nuk ekziston brenda tyre" (*Fjalë të urta nga etërit e shkretëtirës*).

Nëse lutja shndërrohet në veprim, atëherë ky besim trinik që frymëzon gjithë lutjen tonë duhet të shfaqet në jetën tonë të përditshme. Pak para se të recitojmë Besoren në Meshën Eukaristike, themi këto fjalë: "Le të duam njërit-tjetrin që të rrëfejme me një mendje Atin, Birin edhe Shpirtin e Shenjtë, Trininë e njëqenshme e të pandarë". Vëreni fjalën "që". Një pohim i vërtetë besimi ndaj Zotit trinik mund të bëhet vetëm nga ata që, duke ndjekur shembullin e Trinisë, tregojnë dashuri të ndërsjelltë midis tyre. Ka një lidhje të pashkëputur ndërmjet dashurisë së njërit për tjetrin dhe në besimin tonë ndaj Trinisë; e para është kusht për të dytën dhe e dyta me radhë i jep së parës fuqi të plotë dhe domethënie.

Si rrjedhojë, në vend që t'a lëmë pas dore dogmën trinike dhe t'a trajtojmë si një temë të pakuptueshme të mendimit teologjik që u intereson vetëm specialistëve, duhet t'a vëmë në jetën tonë, në mënyrë që të ketë një efekt revolucionar. Të krijuar sipas imazhit së Zotit trinik, njerëzit ftohen të riprodhojnë në tokë misterin e dashurisë së ndërsjelltë, të cilin Trinia e përjeton në qiell. Në Rusinë e Mesjetës shën Sergji i Radonezhit, manastirin e ri që kishte ndërtuar ia dedikoi Trinisë së Shenjtë, pikërisht sepse donte që murgjit e tij t'i tregonin njëri-tjetrit, ditë për ditë, të njëjtën dashuri që ekziston midis tre personave. Dhe kjo është prirje jo vetëm për murgjit por për secilin nga ne. Çdo njësi shoqërore-familja, shkolla, punishtja, famullia, Kisha e Plotë dhe e Përgjithshme - duhet të bëhet një ikonë e Trinisë. Përderisa dimë se Zoti është tre në një, secili nga ne është bërë për të jetuar me sakrificë tek tjetri dhe për tjetrin; secili është angazhuar në mënyrë të pandryshueshme në një jetë shërbimi praktik, dhembshurie në veprim. Besimi ynë tek Trinia na shtrëngon të ndeshemi në çdo nivel, nga ai rreptësisht vetjak e gjer tek ai i organizuar në shkallën më të lartë, kundër çdo forme shtypjeje, padrejtësie dhe shfrytëzimi. Në betejën tonë për drejtësi shoqërore dhe "të drejtën njerëzore" veprojmë veçanërisht *në emër të Trinisë së Shenjtë*.

"Praktika më e përsosur e krishtërit, përkufizimi i saktë i tij, maja më e lartë, është kjo: të kërkojmë çka është për të mirën e të gjithëve, thotë shën Joan Gojarti ... Nuk mund të besoj se është e mundur që një njeri do të shpëtohet në qoftë se nuk mundohet për shpëtimin e fqinjit të tij". Këto janë sugjerimet praktike të dogmës trinike. Kjo do të thotë *të jetosh Trininë*.

* * *

Lavdërojmë një Hyjni dhe jo tre Perëndi, dhe i falemi personave që janë me të vërtetë tre, Atit të palindur, Birit të lindur nga Ati, Shpirtit të Shenjtë që buron prej Atit. Një Perëndi në tre: me besim dhe lavdi të vërtetë, i japim secilit person titullin e Hyjnisë.

Nga Triodi

Ejani, o popuj, të adhurojmë Hyjninë e triqenëshme, Birin me Atin e me Shpirtin e Shenjtë; se Ati lindi pa kohë Birin e bashkamëshuar dhe të bashkëfronshëm, dhe Shpirti i Shenjtë ishte tek Ati, i lavdëruar me Birin, një fuqi, një qenie, një Hyjni, të cilën e adhurojmë të gjithë dhe themi: Shenjt

Perëndi, që krijove të gjitha me anën e Birit, me bashkëveprimin e Shpirtit të Shenjtë, Shenjt i fuqishëm, me anën e të cilit kemi njohur Atin edhe Shpirti i Shenjtë erdhi në botë, Shenjt i pavdekshëm, Shpirti ngushëllimtar, që rrjedh prej Atit, dhe prehet me Birin, Trini e Shenjtë, lavdi më ty.

Mbrëmësorja e Pesëdhjetores/Rushajeve

Himnoj Hyjninë, - njësi në tre persona,
Se dritë është Ati,
dritë Biri, dritë dhe Shpirti,
por drita, qëndron e pandarë,
duke ndriçuar bashkimin e natyrës,
me rrezet e tre personave.

Nga Triodi

Dashuria është mbretëria që Zoti u premtoi mistikisht apostujve, kur u tha se do të hanë në Mbretërinë e tij: "Që të hanë e të pinë në tryezën e mbretërisë sime" (Lluka 22:30). Çfarë do të hanin e do të pinin nëse jo dashuri?

Kur arrijmë në dashuri kemi arritur Zotin dhe udhëtimi ynë përfundon, kemi kaluar matanë tek ishulli që ndodhet përtej botës, atje ku janë Ati, Biri dhe Shpirti i Shenjtë, e të cilëve është lavdia dhe pushteti. Le të na bëjë të denjë Zoti t'i druheni dhe ta duam. Amin.

Shën Isak Siriani

Sado të përpiqem e të stërmundohem, e kam të pamundur të krijoj diçka më të madhërishme sesa këto fjalë: "Duani njëri-tjetrin" - gjer në fund dhe pa përjashtime; atëherë të gjitha justifikohen dhe jeta ndriçohet, kush vepron ndryshe mba mbi supë një turp dhe një barrë.

Nënë Maria e Parisit

Nuk mund të ketë kishë pa dashuri.

Shën Joani i Kronstandës

Besomëni, ka një të vërtetë që mbretëron e madhërishme nga thekët e fronit të lavdisë, gjer tek hija më e vogël e qënies më të parëndësishme nga të gjitha krijesat; dhe kjo e vërtetë e vetme është dashuria. Dashuria është gurra nga ku

përrenjtë e shenjtë të hirit vërshojnë pa pushim nga qyteti i Perëndisë, duke vaditur tokën dhe duke e bërë pjellore. "Humnera thërret humnerën" (Psalmet 42:7); Si një greminë a një hon, përmes paanësive të saj dashuria na ndihmon të përfytyrojmë vegimin e tmerrshëm të Hyjnisë. Është dashuria që u jep pamje të gjitha gjërave dhe i mba në harmoni. Është dashuria që jep jetë dhe ngroh, që frymëzon dhe udhëheq. Dashuria është vula e krijimit, nënshkrimi i Krijuesit. Dashuria është interpretimi i artit të duarve të tij.

Si mund t'a bëjmë Krishtin të vijë dhe të banojë në zemrat tona? E si ndryshe, veçse me dashuri?

At Theokliti i Dhionisiut

Prehe të munduarin, shihe të sëmurin, ndihmoje të vobektin; sepse dhe kjo është gjithashtu lutje.

Afrati

Trupat e njerëzve të tjerë duhet t'i trajtojmë me kujdes më të madh sesa trupat tanë. Dashuria e krishterë na mëson se duhet t'u japim vëllezërve tanë jo vetëm dhurata shpirtërore, por edhe materiale. Madje dhe tesha e fundit, kafshata e fundit duhet t'u jepet atyre. Lëmosha personale dhe puna me shtrirje më të gjerë shoqërore, janë njësoj të justifikuar dhe të nevojshme.

Udha drejt Zotit shkon përmes dashurisë së njeriut ndaj njerëzve të tjerë dhe nuk ka rrugë tjetër. Në Gjyqin e Fundit nuk do të pyetem nëse fitova në përpjekjet e mia asketike apo sa përkulje bëra tek falesha. Do të pyetem nëse ushqeva të uriturit, nëse veshja të zhveshurit, nëse pashë të sëmurët dhe të burgosurit; këto janë të gjitha për të cilat do të pyetem.

Nënë Maria e Parisit

O Trini e përmbiqenshme,
O njësi e bashkënisshme,
mori ëngjëjsh të himnon dhe dridhet,
qielli dhe toka, humnerat frikësohen,
njerëzit të bekojnë, zjarri të përulet, gjithë krijesat të binden me frikë,
O Trini e Shenjtë

**Nga Mujorja e shtatorit
(Mëngjesorja e 8 shtatorit)**